

PAX briefing hoofdlijnendebat Defensie

10 februari 2022

Het nieuwe kabinet heeft besloten in de huidige regeerperiode 10,7 miljard euro in Defensie te investeren en structureel 3 miljard per jaar. Daarmee gaat het percentage van het bruto binnenlands product (bbp) van de Nederlandse Defensie-uitgaven een flinke stap in de richting van de 2 procentnorm van de NAVO. Deze norm heeft PAX altijd beschouwd als nogal arbitrair, omdat de inrichting en uitrusting van de krijgsmacht vooral af zou moeten hangen van de vraag wat voor krijgsmacht Nederland wil. Visie moet leidend zijn, niet de financiën.

In het verleden heeft PAX geregeld een krijgsmacht [bepleit](#) die primair is vormgegeven en uitgerust voor burgerbescherming. Maar tot op heden hebben opeenvolgende kabinetten, ondanks soms forse bezuinigingen in het verleden, vastgehouden aan een 'alles kunnen' leger, dat nadrukkelijk ook in 'het hoogste geweldsspectrum' kan optreden. Omdat PAX kiest voor een nauwere focus, hebben wij in het verleden ook gepleit om bepaalde wapensystemen niet aan te schaffen (bijvoorbeeld F-35-gevechtsvliegtuigen en nieuwe onderzeeboten).

Wie zich anno 2022 buigt over de toekomst van de Nederlandse krijgsmacht dient ook de afgelopen decennia aan militaire interventies, vaak onder Amerikaanse leiding, in ogenschouw te nemen en wat deze (niet) hebben opgeleverd. De resultaten hiervan dwingen tot reflectie, maar ook tot bescheidenheid over mogelijk te behalen resultaten. PAX juicht het daarom toe dat, op aanwijzing van de Kamer, nu een kritische analyse wordt gemaakt van twintig jaar oorlog in Afghanistan.

Burgerbescherming

Afgelopen jaren is er een flink debat geweest vanwege de burgers die door Nederlands toedoen zijn gedood in Hawija, Irak, in juni 2015, waar jaren over gezwegen werd. In de discussies hierover is terecht keer op keer het belang van het voorkomen van burgerslachtoffers benadrukt. Het zou goed zijn als deze zorg nadrukkelijker vertaald wordt in kennisopbouw, trainingen en oefeningen voor militair personeel. Maar als tijdens interventies toch burgers slachtoffer worden, is belangrijk dat adequaat gehandeld kan worden. Daarvoor doet PAX een aantal concrete voorstellen:

- Creëer mogelijkheden voor burgers om schade en leed te melden, ook in Nederland zelf;
- Bouw capaciteit op om zelf onderzoek te kunnen doen wanneer burgers (mogelijk) slachtoffer worden;
- Zet een ruimhartig systeem op voor ex-gratia steun aan getroffen burgers;
- Geef actief en tijdig informatie vrij over burgerleed en -slachtoffers, volgens gangbare open data standaarden.

Er is meer dan tien miljard euro vrijgemaakt voor Defensie. PAX vindt dat recente ervaringen ertoe moeten leiden dat bovenstaande voorstellen op financiering kunnen rekenen. Een goed gevuld ex-gratia fonds voor burgerslachtoffers zou een mooie eerste stap zijn.

De 2 procentnorm

De NAVO-norm om 2 procent van het bbp te besteden aan de krijgsmacht lijkt af te stevenen op een status van bijna mythische onaantastbaarheid. PAX hecht eraan dat in het politieke debat deze norm an sich geen reden is voor verhoging van het Defensiebudget. Dat door Defensie-ministers binnen de NAVO een eerlijke verdeling van de gezamenlijke inspanningen is afgesproken, spreekt voor zich. Maar de 2 procentnorm is hiervoor niet realistisch en zelfs schadelijk. Het Nederlandse budget zou zo sterk groeien dat verantwoorde uitgave erg lastig wordt. De norm is schadelijk omdat het de discussie verlegt van doel naar middel. Bovendien zijn de gezamenlijke uitgaven van de NAVO zo hoog omdat met name de VS een zeer hoog Defensiebudget hanteert. De stuwende werking van deze norm werkt militarisering in te hand en verstoort het debat over benodigde keuzes voor de krijgsmacht.

Samenwerking

Te gemakkelijk wordt in het debat over de krijgsmacht vanuit een brede analyse van allerlei dreigingen in de wereld de conclusie getrokken dat Nederland op alles voorbereid moet zijn. Alleen al gezien de beperkte omvang van Nederland kan dat niet. Daarom werkt de Nederlandse krijgsmacht al decennia samen, met name met

krijgsmachtsonderdelen van Duitsland en België. Die samenwerking moet worden geïntensiveerd en uitgebreid. Bovendien moet die ook strategisch worden ingezet bij keuzes rond investeringen.

Explosieve wapens

Explosieve wapens in bevolkte gebieden (EWIPA) zijn een van de grootste bedreigingen voor burgers in conflictgebieden. Onderzoek heeft aangetoond dat 90 procent van de slachtoffers van het gebruik van explosieve wapens in dichtbevolkte gebieden burgers zijn. PAX wil hier paal en perk aan stellen. Onder leiding van Ierland zijn momenteel onderhandelingen gaande over een politieke verklaring over explosieve wapens. PAX roept Nederland op om zich in te zetten voor een zo sterk mogelijke politieke verklaring, om burgers te beschermen tegen de afschuwelijke impact van het gebruik van explosieve wapens in dorpen en steden.

Kernwapens

Illegale massavernietigingswapens horen niet in de Nederlandse krijgsmacht. Daarom pleit PAX voor afschaffing van de kernwapentaak van Nederland. Amerikaanse kernbommen moeten worden teruggestuurd naar de VS en de F-35 mag geen nucleaire taak krijgen. Nederland zou daarnaast het verbodsverdrag voor kernwapens dienen te ondertekenen. Als stap in die richting dringt PAX er nogmaals op aan dat Nederland, eventueel als waarnemer, aanwezig zal zijn bij de aankomende vergadering van staten over het verbodsverdrag.

Autonome wapensystemen

Technologische ontwikkelingen leiden tot toenemende autonomie in wapensystemen en daarmee een steeds kleiner wordende rol voor de mens. PAX pleit voor regulering van autonome wapens door middel van betekenisvolle menselijke controle, en ook voor een verbod op volledig autonome wapens die niet met betekenisvolle menselijke controle gebruikt kunnen worden. Daarnaast pleit PAX om ethische redenen voor een verbod op autonome wapens die een mens als doelwit hebben.

Drones

De Nederlandse krijgsmacht beschikt sinds kort over onbewapende drones, die bewapend kunnen worden. Voordat hiervan sprake kan zijn, moet politiek debat worden gevoerd over de rol die drones in de krijgsmacht kunnen en mogen spelen. Bewapende drones maken het relatief makkelijk om dodelijk geweld te gebruiken en kunnen bijdragen aan ondermijning van vrede en veiligheid. Ook zijn er grote zorgen over het gebruik van drones in zogenaamde contraterrorisme operaties, waarbij soms veel burgerslachtoffers vallen, zonder enige aansprakelijkheid. Nederland heeft in het verleden een positieve rol gespeeld door bij te dragen aan het internationale debat rondom bewapende drones. Deze voorbeeldfunctie kan voortgezet worden door een visie te presenteren over de rol van drones binnen de krijgsmacht en door de juridische positie over het gebruik van dodelijk geweld binnen internationale oorlogs- en mensenrechtenwetgeving te verduidelijken, zoals herhaaldelijk is aanbevolen in VN-verband.

Europese Vredesfaciliteit

Inmiddels is de Europese Vredesfaciliteit (EVF) een realiteit en een aantal keer ingezet. PAX blijft hameren op transparantie rondom de besluitvorming en gedegen controle en monitoring van de zogenoemde EVF-pakketten. Daarom vinden wij dat gedegen risicobeheer-, opschortings- en due diligence-processen geïmplementeerd dienen te worden; dat er snel gereageerd moet kunnen worden op negatieve gevolgen van EVF-activiteiten; dat informatie over door het EVF gefinancierde overdrachten openbaar moet worden gemaakt; dat regelmatig aan het Europees Parlement gerapporteerd moet worden en het maatschappelijk middenveld hierbij betrokken dient te worden en, tenslotte; dat zorg gedragen moet worden voor een toegankelijk mechanisme voor burgers met klachten over uitvoering van het EVF, onder andere met betrekking tot eventuele schendingen van mensenrechten.

Klimaat

De Nederlandse overheid levert in toenemende mate inspanningen om de klimaatcrisis te bezweren. Waar eerdere klimaatverdragen krijgsmachten uitsloten van uitstootbeperking laat het Verdrag van Parijs dit aan staten zelf. Het is daarom goed dat Nederland zich heeft aangesloten bij de gezamenlijke [verklaring](#) over klimaatverandering en de krijgsmacht. Dit richt zich echter zeer op aanpassing aan voortschrijdende klimaatverandering. De Nederlandse krijgsmacht zou zich nadrukkelijker in moeten zetten voor het tegengaan van klimaatverandering door vermindering van uitstoot van broeikasgassen in de eigen operaties.